

Életútja az iskolapadból – rövid újonckiképzés után – az első világháború olasz harcterére, a dél-tiroli Dolomitok közé, a Brenta völgyébe vezette, ahonnan az ifjú hadapród-örmester tifusszal fertőzött a gráci kórházba került. A Monarchia felbomlása után leszerelve kezdte meg felsőfokú tanulmányait az Apponyi Kollégium tagjaként. A polgári iskolai tanári oklevél megszerzése után iratkozott be a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol középiskolai tanári oklevelet szerzett. A Cholnoky Jenő geográfus professzor irányításával készített, „*A júniusi hőmérsékletcsökkenés okairól*” című disszertációja alapján avatták egyetemi doktorrá 1925-ben. 1922-től 1943-ig a Nagymező utcai polgári iskolában tanított. Tudományos kutatómunkáját intézményi háttér nélkül végezte. 1930-ban a Bölcsészettudományi Karon habilitált doktori oklevelet és egyetemi magántanári címet kapott a klimatológia tárgykörében. A vallás- és közoktatási miniszter 1943 májusában mentesítette a polgári iskolai oktatási kötelmek alól, és nyilvános rendkívüli tanárként megbízta a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a meteorológia és a klimatológia oktatásával.

Miután több évtizedes lobbizás után, a Magyar Meteorológiai Társaság vezetőinek hathatós közbenjárására döntés született meteorológiával foglalkozó tanszék alapításáról, a vallás- és közoktatási miniszter 1944. április 1-jei határozatával nyilvános pályázatot írt ki „*a budapesti kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán újonnan szervezett Légkör- és Éghajlattani Tanszéken egyetemi nyilvános rendes tanári*” állásra és a Tanszék megszervezésére. A három pályázó közül a jelölőbizottság Száva-Kováts József kinevezését javasolta első helyen. Száva-Kováts professzor jó politikai érzéktől vezérelve – a nyilas hatalomátvételt átvészelve – a kinevezést az Ideiglenes Nemzeti Kormánytól vette át 1945-ben. Ezért lett 1945 Tanszékünk alapításának éve.

A Légkör- és Éghajlattani Tanszéket Száva-Kováts professzor a következő években öt új munkatárs (időrendben): Révész Tamás, Dobosi Zoltán, Dobosi Zoltánné, Dvorcsák István és Erdős László felvételével intézetté fejlesztette. A Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának kettéválasztása után létesült Természettudományi Karon megszervezte az 1950-ben indított egyetemi szintű meteorológusképzést, és megírta e kettős tudomány szak tankönyveit. A tanszéki könyvtár alapítójaként beszerezte több amerikai, brit, német és osztrák folyóirat visszamenőleges évfolyamait, valamint a korszak élvonalbeli bel- és külföldi szakkönyveit.

Kutatómunkája az „európai monszun” problémájától kezdve többek között az időjárási periódusokon és a légnedvesség klimatológiáján át egészen a mikroklimáig, sőt ennek a növénytermesztés érdekében való gyakorlati befolyásolásáig terjedt. Műveiben a nemzetközi szakirodalomban elsőként mutatta be a párányomás és a légnedvesség övenkénti eloszlását az egész földfelszínre kiterjedően. Kutatási eredményeit a korabeli vezető nemzetközi folyóiratok is közzölték. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia Meteorológiai Tudományos Bizottságának és az *Időjárás* című szakfolyóirat szerkesztőbizottságának.

A tanszéki oktató- és kutatómunka alátámasztására 1948-ban az MTA Martonvásári Kísérleti Gazdaságának területén, Erdőháton mikro- és agrometeorológiai obszervatóriumot létesített. Szakkönyvei és tankönyvei évtizedeken keresztül voltak alapmunkái a magyar meteorológiai és klimatológiai oktatásnak és kutatásnak. Legfontosabb könyvei: a debreceni Berényi Dénes professzorral 1948-ban közösen írt „*A talajmenti légréteg éghajlata: mikroklima és növényklíma*”, az 1952-ben írt „*Általános légkörtan*” és a Bulla Béla geográfus professzor szerkesztésében 1952-ben megjelent „*Általános természeti földrajz*” című enciklopédia több mint 200 oldalas fejezete „*A levegőburok általános természeti földrajza*” címmel.

Alkotóerejének teljében, 1953-ban – koholt vádak alapján – fegyelmi úton elbocsátották, és bebörtönözték. Többszörös kérelmezés után 1954-ben szabadult, de sem állást, sem publikálási lehetőséget nem kapott többé. Nyilvánosan csupán egyszer jelenhetett meg, amikor 1970-ben részt vehetett a Meteorológiai Tanszék alapításának 25. évfordulója alkalmából tartott megemlékezésen.

Halála után 15 évvel, 1995-ben a Fővárosi Bíróság megsemmisítette az ellene hozott koncepciós ítéletet. Rákóczi Ferenc tanszékvezető kezdeményezésére a TTK Kari Tanácsa határozatban emlékezett meg a méltatlanul meghurcolt professzorról, és a TTK új kampuszán, a látványosi épület Gömb Aulájában mellszobrot állíttatott az alapító professzor tiszteletére.

Források:

Nagy Ferenc (főszerkesztő): Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig. Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, Budapest, 1997.

Simon Antal: Magyarországi meteorológusok életrajzi lexikonja. Országos Meteorológiai Szolgálat, Budapest, 2004.

Zách Alfréd: Száz éve született Száva-Kováts József. Légkör XLIII. évf., 1998, 4. sz. 26-27. old.